

Arhim. Veniamin Micle, *Octoihul ieromonahului Macarie. 1510-2010*, Sfânta Mănăstire Bistrița, Eparhia Râmnicului, 2010, 120 p.

Preocupările autorului monah în jurul istoriei tiparului românesc sunt cunoscute datorită mai multor apariții editoriale din ultimul timp¹. Anul trecut s-au împlinit cinci sute de ani de la apariția celei de a doua cărți tipărite de ieromonahul Macarie, *Octoihul* (26 August 1510), în vederea aniversării cărui eveniment, Arhiepiscopia Târgoviștei a inițiat apariția unei noi ediții a respectivului Octoih, o reproducere fidelă, completă, prezentată la 26 Septembrie 2009 de însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Daniel, dublată de un volum de *Studii* semnate de personalități prestigioase ale culturii românești. Prin urmare, autorul a concluzionat că cercetările privind istoria începuturilor tiparului la români niciodată nu se sfârșesc și a reluat unele ipoteze și teorii mai vechi în această nouă carte.

Volumul se deschide cu un aprofundat *studiu introductiv* care prezintă denumirea generală de Octoih a cărui origine coboară în limba greacă, însemnând cartea care cuprinde slujbele bisericești în fiecare zi a săptămânii pe cele opt glasuri, iar alcătuirea lui a început în secolul al IV-lea continuând până în secolul al IX-lea cu cel mai tenace contributor, Sf. Ioan Damaschinul (675-749) care a compus muzica celor opt glasuri. Apoi mai este reliefat Octoihul drept carte de cult bisericesc și Octoihurile tipărite înainte de anul 1510 începând cu cel din 1491, apărut în limba slavonă la Cracovia și care a fost tipărit de germanul Schweipold Fiol în care se semnalează texte de origine românească. Suspectat de Inchiziție pentru “propagandă eretică” germanul va fi eliberat după o lungă anchetă (în 8 Iunie 1492), tipografia închisă de autoritățile catolice poloneze iar cărțile vor fi confiscate. Interesant este ideea că potrivit unora tipografia lui Fiol a ajuns la diaconul Coresi (†1583).

Capitolul despre *Octoihul ieromonahului Macarie* a fost tipărit în timpul domniei lui Vlad cel Tânăr (1510-1512) și a fost semnalat de arhim. Leonid în 1877 la Mănăstirea Hilandar din Muntele Athos iar în țară a fost menționat

¹ Arhim. Veniamin Micle, *Tipograful Macarie și locul tipografiei sale*, Mănăstirea Bistrița Olteană, 2008, 128 p. și Arhim. Veniamin Micle, *Ieromonahul Macarie, tipograf român (1508-1512)*, Mănăstirea Bistrița Olteană, 2008, 268 p. în *Altarul Banatului* (Timișoara), 2009, XX (LIX), Nr.10-12, p. 174-178;

prima dată la expoziția Astrei din 1905 de la Sibiu și a fost descris de P. P. Panaitescu după o ediție completă. În capitolul *Octoihurile macariene* autorul dezbate paternitatea celor două Octoihuri slavone, unul apărut în Muntenegru, la 1494, iar altul în Țara Românească, la 1510, tipărite de meșteri tipografi cu numele și rangul monahal, identice de ieromonahul Macarie. Această situație a generat multe controverse. La ideea lansată de Emile Picot, în 1895, de a se analiza aceste două opere tipografice, istoricul P. P. Panaitescu, mai târziu a înfăptuit-o. Acum monahul cărturar al lucrării de față Arhim. Veniamin Micle prezintă cele două ediții ale Octoihului apărute în Muntenegru și Țara Românească stabilindu-i caracteristicile fiecăruia, cu migala specifică unui monah. Dacă Octoihul din Muntenegru este o improvizație cu „litere sau buchiile... venețiene” ale lui Thorresano de la care George Cernoievič le-ar fi cumpărat și le-ar fi dus la Cetinje, cel din Țara Românească are o hârtie groasă cu o limbă medio-bulgară, o stampă cu stema Țării Românești, o planșă ilustrată cu sfinții Iosif, Theofan și Ioan Damaschinul și o biserică, Octoih care în privința textului nu este potrivit uzanței din Biserica Ortodoxă fiindcă este o combinație dintre unul Mare și un Octoih mic.

Apoi, într-un capitol separat, face o *Comparație între cele două Octoihuri*, plecând de la materialul tipografic și textul în care demonstrează că Octoihul din 1494 nu a fost modelul Octoihului din 1510, iar după aceea plecând de la *Colofoanele Octoihurilor macariene* (*Colofonul* este inscripția explicativă așezată la finele unei cărți - tipărită sau manuscris, înlocuit astăzi cu foaia de titlu), după multdiscutatul *Prolog* muntenegrean din 1494 și *Epilogul* din Octoihul celălalt (1510), care par a fi identice, motiv de dispute între afirmațiile cercetătorilor care susțin identitatea dintre cele două tipăriri, ca să vină Mitropolitul Tit Simedrea (1886-1971) și să rezolve problema. El consideră că normal ar fi fost dacă *Prologul* Octoihului din Muntenegru era într-adevăr “cartea lui de vizită” sau opera lui originală (cum susținea P. P. Panaitescu) a lui Macarie să-l fi folosit la tipărirea *Liturghierului* din 1508, răspunzând la întrebarea că întrebuintarea *Prologului* muntenegrean nu a fost folosit la tipărirea *Liturghierului* (tipărit cu doi ani înainte), ci doar la Octoihul din 1510 (unde este trecută ca *Epilog*), anume: „Octoihul muntenegrean a ajuns la tiparnița lui Macarie după tipărirea *Liturghierului*, în vremea când se făceau pregătirile pentru tipărirea Octoihului (din 1510) și nu adus de Macarie, ci pe altă cale”.

Pe motivul că *Prologul* din 1494 se aseamănă cu *Epilogul* Octoihului din Țara Românească (1510) pentru unii a constituit un argument pentru a trage concluzia că este aceeași persoană, ieromonahul Macarie, cel din Muntenegru cu cel din Țara Românească. Tot Mitropolitul Tit Simedrea găsește la o analiză atentă a textului și alte diferențe de natură lingvistică referitoare la întrebuințarea unor verbe precum „a trudi”, „a săvârși” de Macarie românul pe când Macarie muntenegreanul se exprimă (pentru același lucru) cu verbul „a lucra cu mâinile”. Autorul mai enumeră și altele. Și adunând toate argumentele concluzia se desprinde cu ușurință: sunt doi ieromonahi Macarie.

În capitolul *Pătrunderea Octoihului muntenegrean în Țara Românească* autorul explică cum a ajuns Octoihul din Muntenegru în Țara Românească fiind plauzibile două căi: adus de călugării din Muntele Athos sau a comerțului. În capitolul mai extins despre *Macarie, tipograful Octoihului* autorul Veniamin Micle îl identifică – după demonstrații și cercetări îndelungi – cu ardeleanul din Codlea, Martinus Burciensis de Cseidino, devenit „Macarie ieromonahul” prin depunerea voturilor monahale. Iar pentru *Locul funcționării tipografiei* au fost mai multe păreri, fiecare bazate pe o anumită argumentație, opinii care pleacă chiar de la Alexandru Odobescu, ca autorul să se oprească la Mănăstirea Bistriuța adoptând părerea lui Vasile Drăguț, Virgil Molin și Dan Simonescu. Iar în ultima parte sunt menționate și greutățile pe care le-a întâmpinat ieromonahul Macarie la tipărirea Octoihului din anul 1510.

Ca de atâtea ori, cărturarul monah face investigații inteligente bazate pe o cultură redutabilă, de o mare claritate, totalitatea ipotezelor fiind științific expuse și mai ales găsită soluția cea mai probabilă din noianul formulărilor antecesorilor. Ca un adevărat analist de sinteză, autorul se impune și ca un cercetător migălos și eficient, eficacitate care l-a dus în fruntea investigațiilor istorice din cuprinsul Bisericii Ortodoxe a cărui făclie este. Ținuta academică se vedește și în modul în care încheie lucrarea prin claritatea unor concluzii, o bibliografie selectivă, un necesar indice de nume și de locuri. Pe scurt: o nouă și elegantă realizare științifică, a treia dedicată acestui Octoih din 1510.

pr. Gheorghe Naghi